



## VOORAF

Nederland heeft zichzelf onlangs een stevige taak opgelegd: klimaat neutraal wonen. Voor nu nieuw te bouwen panden is dat met wat geld en inspanning wel haalbaar. Een kwestie van voldoende aanpassingen en de klus is geklaard. Het gaat wat extra's kosten, maar je krijgt er ook wat voor terug.

Bewoners van een oude woning, die al dan niet op de rijks- of gemeentelijke monumentenlijst voorkomt, hebben het wat moeilijker. Dat geldt zeker ook voor bewoners van oude boerderijen. Het is dan een hele uitdaging om aan het rijksbeleid te kunnen voldoen. Er zijn situaties denkbaar dat daarbij geweld moet worden gedaan aan monumentaal belangrijke onderdelen.

Een ander aspect dat creativiteit en vooral gezond verstand vergt is de in steeds meer gemeenten gerealiseerde afschaffing van het welstandsbeleid. Misschien is het beter om te zeggen: dat er juist minder creativiteit moet worden toegepast, maar dat er in de lijn van hetgeen er al bestaand moet worden ge- en verbouwd. Iets moet passen in de omgeving waarin et staat. Het is zo simpel gezegd...

We blijven de ontwikkelingen volgen en zullen u wanneer dat zo uitkomt nader informeren.

Dick de Jong



Winter in de polder.

## APOLOGISCHE SPREEKWOORDEN

Hier volgt de laatste bijdrage van deze soms wel erg buitengewone spreekwoorden. Wellicht is het nog aardig om te weten dat veel van dit soort spreekwoorden uit het Duits stammen. In die taal 'lopen' ze vaak ook 'lekkerder' dan in het Nederlands.

- Mensen kunnen ook missen, zei de boer, toen hij azijn in de lamp had gedaan.
- Respecteer de dames, zei de boer, en hij joeg zijn koeien de wei in.
- Ruimte verkwikt, zei de boer, en hij gooide zijn boerin uit bed.
- Dat doet hij om zijn schoenen te sparen, zei de boer, toen hij op de kermis een koorddanser op zijn handen zag lopen.
- Het komt vanzelf terug, zei de boer, en hij gaf zijn varken een stuk spek.
- Ik zal het varken wel wassen, zei de boer, en hij gooide het in de modder.
- Dat is een grote wetering, zei de boer, toen hij voor het eerst de zee zag.
- Behalve zien moet je ook omzien, zei de boer, toen hij met zijn kar te water raakte.

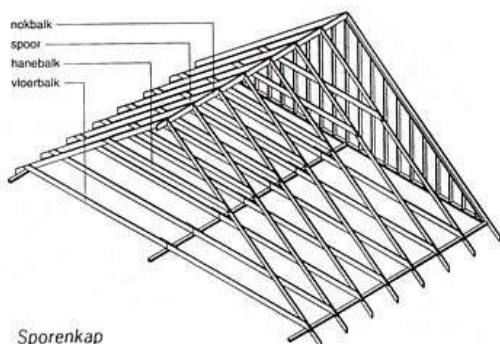


Geteerd stilleven.

## DAKSPOREN

### INLEIDING

In de kap van oude boerderijen bevinden zich daksporen. De kap heet dan een sporenkap. In onze streken sprake men vroeger wel van sparretjes als de daksporen bedoeld werden. Hier wat meer over dit interessante onderwerp.



In principe zijn er drie soorten kapconstructies: de gordingkap, de sporenkap en de spantenkap. Een sporenkap is alleen dan mogelijk, als de sporen aan de voet op de vloer eindigen. Dat is nodig om voldoende kracht te kunnen dragen. Het voordeel van een sporenkap t.o.v. een gordingkap is de vrij indeelbare binnenruimte. Zij is niet toepasbaar al in het ontwerp gekozen voor borstwe-

ringen, tenzij er dragende wanden of onderslagen worden aangebracht die de benodigde krachten overbrengen.

## SPOOR

Een spoor is een dunne houten balk of dunne stam van een spar, die loopt van de voet van de kap tot aan de nok.

Een enkelvoudige sporenkap is samengesteld uit naast elkaar opgestelde sporen. Twee tegenover elkaar opgestelde sporen vormen een gespan. Hiertussen zijn als horizontale verstijving een of meerdere hanenbalken aangebracht. De horizontale en verticale krachten uit de kapconstructie worden opgevangen door de steunpunten op de vloer of muurplaat en door de nok of nok-knooppunt.



Bij grotere overspanningen kan het noodzakelijk zijn om een knieschot of ander tussensteunpunt toe te passen.

Bij onbeschoten sporenkappen is een windverband noodzakelijk. In de tweede helft van de veertiende eeuw verschenen er gebinten, ook wel spanten, jukken of

schaargebinten genoemd, onder de sporen om het geheel te versterken. Zo'n gebint bestaat uit twee stijlen, die soms in een bepaalde kromming staan (krommers), waarop een dekbalk rust. Het geheel is vaak verstijfd met korbelen.



Hogere kappen hebben meerdere jukken boven elkaar, op het bovenste juk staat het nokgebint.

Naar gelang de lengte van de kap zijn op regelde afstand de gebinten geplaatst. Aan de buitenzijde van deze gebinten werd in de lengterichting van de kap een worm (balk) geplaatst, veelal een gording genoemd, waartegen de sporen werden opgesteld.

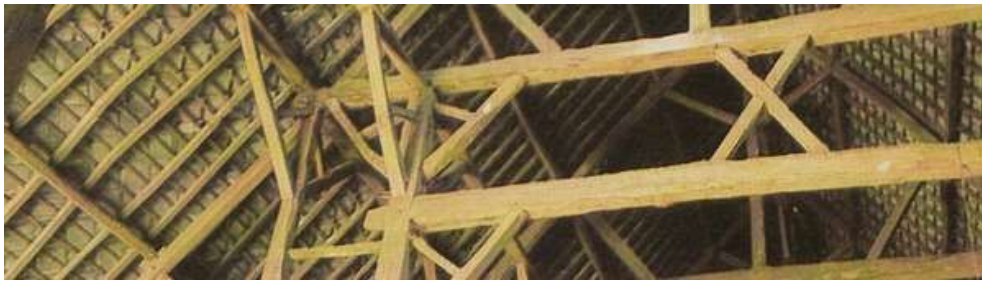
Een sporenkap met dakschild kan als volgt opgebouwd zijn: dakafwerking, dakpannen, panlatten evenwijdig aan de nok, tengellatten loodrecht op de nok, onderdak, kepers loodrecht op de nok.

## OORSPRONG

Een rieten kap is aangebracht op daksporen. Dakpannen hangen met hun neusje aan een panlat. Die is vanouds gespijkerd op de daksporen. De oudste kappen zijn sporenkappen. De sporen zijn twee aan twee gekoppeld door een hanenbalk, waardoor de vorm van de letter 'A' ontstaat. Later wordt de constructie verstevigd door er gebinten in te plaatsen. Meestal wordt de top gevormd door een nokgording. De dakspoor rust bij deze constructie op de muurplaat, de fliering(en) en de nokgording.

De oudste sporen zijn vierkant en, net als de rest van de kap, van eikenhout. Ze dragen vaak telkenmerken, vooral bij grote kappen, zoals die van kerken. De nummering kan dan tot in de honderdtallen doorlopen.

Later komt het goedkopere grenenhout op en doordat de kap dan inmiddels veel steviger is, wordt minder aandacht aan de sporen besteed. Van de schil ontdane en een beetje beslagen stammetjes voldoen soms al. Die worden wel juffers genoemd. Bij heel eenvoudige kappen bestaat de kap vrijwel alleen uit juffers; dit is dan een jufferkap, eigenlijk een heel late vorm van de sporenkap.



De constructie.

### **ROND OF VIERKANT**

Een spoor kan rond, rechthoekig of vierkant zijn. De afmetingen van de doorsnede zijn vrij klein, vaak rond 70 mm. De dakspoor ondersteunt het dakbeschoot of soms alleen maar de panlatten. Hierdoor is de lengte van een dakspoor, in verhouding met de doorsnede, erg groot. Bij grote daken liggen er daarom vaak twee sporen boven elkaar. De hart-op-hart afstand van de sporen onderling is vrij klein, meestal tussen 300-1000 mm. Daksporen vormen per twee tegenover elkaar gelegen sporen een koppel. Boven in de nok komen de sporen bij elkaar en worden daar door-en-door aan elkaar verbonden. Meestal wordt er om de 5 paren sporen een hanenbalk tussen de daksporen geplaatst.

### **BENAMINGEN**

De naam van een dakspoor verschilt per streek. In Groningen is het een juffer, in Friesland en Twente een spoar. In West-Friesland heet het spar, in Brabant spreekt men van spear of mast. Maar ook komen benamingen voor als oplegger en keper. De normale benaming is dakspoor of kortweg spoor.

Nog even terugkomend op de gebruikte naam spar, die wel erg aan de boom van diezelfde naam doet denken, lezen we in het etymologische woordenboek over een lange dunne lat, die spar wordt genoemd. Ook wordt in de late middeleeuwen wel van spant gesproken, soms zelfs van balk of paal. De naam spar zou zijn ontstaan uit de betekenis van lange lat en niet andersom. Dit omdat de spar zeer geschikt bleek voor het vervaardigen van palen en balken.

Trouwens ook het woord versperren, stamt van de spar af, want dat tegenhouden deed men vroeger door een balk te plaatsen en de weg te versperren, zoals bij een tol.



Soms roepen dit soort aanduidingen meer vragen op dan ze duidelijkheid geven.

## **WIJZIGING RIJKSBELEID MONUMENTEN**

Onlangs kregen wij een brief als reactie van Minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Welzijn op onze correspondentie richting Den Haag in een poging om

het voorgenomen beleid in gunstige zin om te zetten. Natuurlijk zijn wij niet de enige instantie, die daar bezwaar tegen heeft aangetekend, maar het vervult ons toch wel met enige trots dat ook wij daarbij (letterlijk) een steentje! hebben kunnen bijdragen. Wij hopen dat u ons zult blijven steunen in ons streven om zoveel mogelijk monumentale, maar ook andere karakteristieke en voor onze streek beeldbepalende, boerderijen met hun erven te behouden, dan wel zo nodig een passende herbesteding te verschaffen.



>Retouradres Postbus 2500 BJ Den Haag

Stichting Boerderij & Erf  
T.a.v. De heer P.A. Eikelenboom  
Sluis 57  
2964 AT GROOT-AMMERS

**Rijfgoed en Kunsten**  
Rijksstraat 50  
Den Haag  
Postbus 16375  
2500 RD Den Haag  
[www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl)

**Contactpersoon**  
C.J.M. Kuitjers  
T +31 6 52 36 74 55  
[c.j.m.kuitjers@minocw.nl](mailto:c.j.m.kuitjers@minocw.nl)

**Onze referentie**  
1108895

**Uw brief van**  
26 oktober 2016

Datum: **06 DEC. 2016**  
Betreft: Antwoord op uw brief over de fiscale monumentenaftrek

Geachte heer Eikelenboom,

Graag wil ik u danken voor uw betrokkenheid bij de monumentale boerderijen in het gebied van Alblasserwaard/Vijfheerenland. Ook voor mij is een goede staat van monumenten en van monumentale boerderijen van groot belang. Daarom wil ik de beschikbare middelen voor monumenten optimaal besteden en gericht inzetten om de monumentale waarden te kunnen waarborgen. Dit wilde ik onder andere bereiken door de fiscale aftrek te vervangen door een subsidieregeling voor sober en doelmatig onderhoud om zo beter op die middelen te kunnen sturen.

De vele reacties vanuit het veld, zoals ook uw brief, zijn voor mij de aanleiding geweest om de Tweede Kamer te verzoeken om de behandeling van het wetsvoorstel aan te houden tot 2018. De Tweede Kamer heeft hiermee ingestemd. Dit betekent dat de fiscale aftrek in 2017 zal blijven bestaan.

Dit biedt mij de ruimte en de mogelijkheid om met het veld in gesprek te gaan, en samen te komen tot een gedragen voorstel. Via organisaties als de Federatie Grote Monumentengemeenten en de Federatie Instandhouding Monumenten zal ik het veld zo goed mogelijk betrekken bij de herijking van het monumentenstelsel en het meest geschikte financiële instrument.

In de hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,  
dr. Jet Bussemaker  
namens deze,  
de waarnemend directeur-generaal Cultuur en Media,

Ir. A.P.M. Bersee



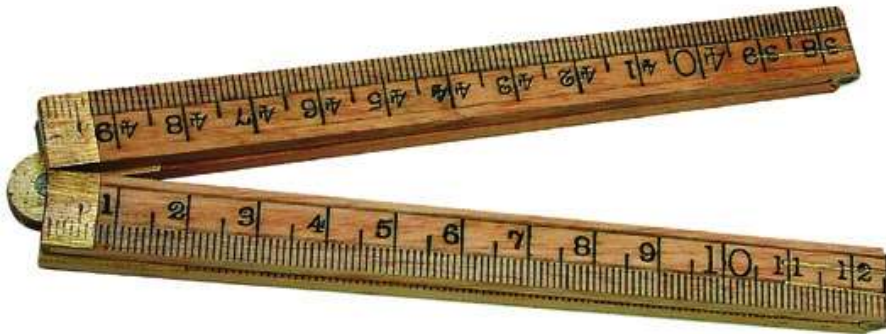
Monumentale hofsteden.

## NOSTALGIE – DE DUIMSTOK

Een duimstok of vouwmeter is een meetgereedschap. Hij wordt van diverse materialen gemaakt. Van oorsprong altijd van palmhout, echter steeds meer ook van kunststof en metaal. De kwaliteit van de houten duimstok verdient de voorkeur, zowel in gebruik als in duurzaamheid.

Zijn functie is intussen grotendeels overgenomen door het meetlint, terwijl de digitale lengtemeters ook hun intrede doen.

De duimstok is 1 meter lang en onderverdeeld in centimeters en millimeters. Vaak staat op de smalle kant nog de verdeling in inches (of duimen, vandaar de naam duimstok). Een inch is 2,54 cm.



Er zijn voor de verschillende (techniek)vakgebieden verschillende modellen. Een timmermansduimstok bijvoorbeeld is opvouwbaar in vier gelijke delen, daartoe zit er op elke 25 cm afstand een messing scharnietje. Ook de uiteinden zijn versterkt met messing U-tjes. Maar er zijn ook vouwduimstokken, zoals bij schilders en metaalmensen in gebruik.

De traditionele timmermansduimstok van 1 meter heeft verder op enkele plaatsen handige duimsmaten. Zo is de duimstok volledig opgevouwen exact 1 duim breed en een halve duim hoog, dit maakt dat elke van de vier delen van de duimstok een halve duim breed is en een kwart duim hoog. Deze maten werden tot voor kort nog regelmatig gebruikt. Vooral in oudere ontwerpen van houten bouwwerken werden op veel plaatsen de nodige spelingen en eventuele sierstrippen op een hele, halve of kwart duim gezet, met behulp van de dikte van de duimstok.

Een duimstok is met koperen scharnieren aan elkaar verbonden. De duim is hier de lengtemaat die de breedte van een mansduim voorstelt, te weten 2,54 cm, het vierde deel van een palm (de breedte van een hand aan de binnenzijde gemeten) en ongeveer het tiende deel van een voet, al naar gelang meer of iets minder. Een Amsterdamse voet bijvoorbeeld meet 0,284 meter. Op de duimstok die vroeger gebruikt werd, kwamen deze maten voor. Thans gebruikt men natuurlijk de metermaat, maar de oude naam is bewaard gebleven.

## ONTGINNINGSBOERDERIJ

Het model van de ontginningsboerderij uit Hoornaar is vanaf 7 januari tot en met eind februari 2017 te zien in Museum De Koperen Knop in Hardinxveld-Giessendam.





BESTUUR EN ADVIESEURS VAN BOERDERIJ & ERF A-V

WENSEN U ALLEN

## GOEDE KERSTDAGEN

(EEN VEILIGE JAARWISSELING)

EN EEN

## GELUKKG NIEUWJAAR

**De Koning & Witzier**  
de makelaars voor vrijstaand wonen

**WIJ ZIJN ALS MAKELAAR GESPECIALISEERD  
IN "VRIJSTAAND WONEN"**

Regelmatig verkopen wij ook monumentale boerderijen.  
Wij vinden het belangrijk dat een koper "gevoel" heeft  
bij de aankoop van zo'n boerderij. Als koper en verkoper  
samen belangstelling hebben voor oude details, is een  
voorspoedige verkoop vaak het resultaat.

Wilt u uw boerderij verkopen?  
Neem dan vrijblijvend contact met ons op.

**De Koning & Witzier**  
de makelaars voor vrijstaand wonen

Dosteinde 32, 3466 LB Waarder  
Telefoon 0348 - 502 224  
Westwal 34, 4541 AP Leerdam  
Telefoon 0345 - 599 394

**funda** **NVM-WONEN**

[www.koningwitzier.nl](http://www.koningwitzier.nl)

**REDACTIE EN SAMENSTELLING:**

Dick de Jong - Bureau Tekstwerk met dank aan Jenny Mollema-Gons  
Buitendams 51 | 3371 BA Hardinxveld-Giessendam | 06-22845889 | djtekst@planet.nl  
FOTO'S: Collectie Boerderij & Erf, Bureau Tekstwerk en anderen.

**SECRETARIAAT**

**STICHTING BOERDERIJ & ERF ALBLASSERWAARD-VIJFHEERENLANDEN**

Sluis 57 | 2964 AT Groot-Ammers | 0184-661425/06-53759618  
secretariaat@boerderijenerf.nl | NL14RABO0325074739 | www.boerderijenerf.nl

